

Tomtebodas stationshus

Antikvarisk kontroll vid rivning, Tomtebodas stationshus, Solna socken, Solna kommun, Uppland

Kersti Lilja
Rapport 2006:17

Tomtebodas stationshus

Antikvarisk kontroll vid rivning, Tomtebodas stationshus, Solna socken, Solna kommun, Uppland

Kersti Lilja
Rapport 2006:17

Rapporten finns i PDF-format på adressen
stockholms.lans.museum

© Stockholms läns museum
Produktion: Stockholms läns museum

Allmänt kartmaterial: Lantmäteriverket. Medgivande 97.0133

Nacka 2006

Innehåll

Sammanfattning av utförda åtgärder	7
Bakgrund	7
Administrativa uppgifter	7
Byggnadshistorik med relevans för ärendet	9
Demonterings- och rivningsarbetena	9
Att tänka på vid framtida återuppförande av stationshuset	12

Omslagsbild: Tomtebodas stationsbyggnad under rivning. Bildbeteckning: lp2005-1489. Foto: Rivcenter i Sverige AB, Stefan Jauer år 2006.

Sammanfattning av utförda åtgärder

Det fd byggnadsminnet Tomtebodas stationshus revs under maj och juni år 2006. Stockholms läns museum medverkade som antikvarisk kontrollant vid arbetena. Entreprenör var Rivcenter i Sverige AB vilka även utförde en antikvarisk dokumentation av byggnaden innan den revs. Entreprenören tillsåg att den till sina väsentligaste delar märktes upp innan den demonterades och lagrades.

Bakgrund

Rikantikvarieämbetet beslutade, datum 2004-10-12, beteckning 311-1402-2004, att demonteringen och rivningen av det fd byggnadsminnet, Tomtebodas stationshus, skulle ske under antikvarisk kontroll av en av dem godkänd kontrollant och hänvisade till Stockholms läns museum. Banverket hade ansökt om att byggnadsminnesförklaringen skulle upphävas eftersom den nya så kallade Citybanan krävde en spårutbyggnad. Banverkets ansökan till regeringen om att få riva den byggnadsminnesförklarade stationen bifölls av Rikantikvarieämbetet som överlämnade ärendet till regeringen vilken beslutade att upphäva byggnadsminnesförklaringen. Rikantikvarieämbetet bedömde att de hinder, olägenheter och kostnader som ett bevarande skulle medföra inte var rimliga i förhållande till byggnadsminnets betydelse. I Rikantikvariets beslut krävdes en dokumentation av byggnaden, vilket utfördes av Stockholms Byggnadsantikvarier AB år 2005.

Solna stad har för avsikt att i framtiden återuppföra stationshuset på en annan plats i kommunen.

Administrativa uppgifter

Objekt: Tomtebodas stationshus

Socken: Solna

Kommun: Solna

Landskap: Uppland

Handlingar: Rivning och demontering, Tomtebodas stationsbyggnad, antikvarisk dokumentation, Tomtebodas stationsbyggnad, Solna kommun, Uppland. Tomas Englund. Antikvarisk dokumentation, Stockholms byggnadsantikvarier AB, Eva Wallström, 2005. Handlingarana finns i akt med diarienummer 2006:055 på Stockholms läns museum samt på antikvarisk-topografiska arkivet, Rikantikvarieämbetet.

Rikantikvarieämbetets beslut: 311-1402-2004

Byggherre/beställare: Banverket

Entreprenör: Rivcenter i Sverige AB

Antikvarisk kontrollant: Stockholms läns museum genom Kersti Lilja

Entreprenadstid: Maj – Juni 2006

Antikvarisk slutbesiktning: 2006-06-22

*Tomteboda stationshus från väster. Bildbeteckning: lp200514-90.
Foto: Kersti Lilja 2006.*

*Tomteboda stationshus från nordost. Bildbeteckning: lp200514-91.
Foto: Kersti Lilja 2006.*

Byggnadshistorik med relevans för ärendet

Tomtebodas station uppfördes år 1882 efter ritningar av SJ:s chefsarkitekt Adolf Wilhelm Edelsvärd. Den officiella invigningen skedde år 1890. Spåren gick från början bara på stationens västra sida. Från huvudfasaden i väster ledde vid uppförandet en bred trappa ned mot spåren. Redan några år efter förra sekelskiftet var stationen helt kringbyggd av spår vilket också var orsaken till att byggnaden upphörde som station redan år 1910. Sedan dess har den använts som personallokal, godsexpedition och också länge som tjänstebostad i form av två lägenheter i övervåningen.

Adolf Vilhelm Edelsvärd (1824-1919) var Statens Järnvägars förste arkitekt. Han var verksam mellan åren 1855 och 1895 och ansvarade för uppförandet av alla SJ:s byggnader under denna period. Edelsvärd var ansvarig arkitekt för de 297 stationshus som kom till under hans 40-åriga tid hos SJ.

Edelsvärd ansåg att stationshus inte borde placeras lågt, vilket kan vara anledningen till byggnadens placering i en slänt.

Stationens bottenvåning inrymde enligt ritningen väntrum, expedition samt ytterligare några rum och kök. I den norra delen inrymdes en bostad. Verklighetens Tomteboda station skiljer sig lite från ritningen då den indragna veranda som syns på den östra långsidan aldrig kom till utförande. På våning 1 trappa fanns från början två lägenheter om ett respektive två rum och kök. Den ursprungliga planen stämmer i huvudsak med verkligheten förutom att indraget på östfasaden aldrig utfördes. I källarvåningen inrymdes ursprungligen vedkällare, hushållskällare och tvättstuga.

Tomtebodas stationshus blev statligt byggnadsminne år 1986. Under 1900-talets första hälft fanns fem stationshus i Solna. Det äldsta, Ulriksdals station från år 1866, revs år 1980. År 1982 brann Hagalunds station ned och de två stationerna i Huvudsta från år 1907 och 1908 revs på 1960-talet. Tomtebodas stationshus var den femte och sista stationshuset i Solna.

Demonterings- och rivningsarbetena

Interiört

Arbetet påbörjades interiört där fast- och lös snickeriinredning som skulle demonteras märktes upp innan demontering. Äldre gjutjärnsradiatorer i byggnaden demonterades och sparades. Källarens dörrfoder och dörrar märktes upp och sparades.

Bortsett från trapphuset bevarade bottenvåningen ingen ursprunglig snickeriinredning.

Av trapphusets pärlspontpanel sparades referensbitar som underlag för rekonstruktion och ev. färgundersökning. Foder, fyllningsdörrar och ledstång märktes upp och bevarades. Detsamma gällde för trapphusets övre del, på våning en trappa, där även det ursprungliga trappräcket har sparats.

Övervåningens foder och listverk samt fyllningsdörrar har märkts upp och sparats. Skåpinredning och korkmatta från den sydöstra garderoben på våning en trappa har likaså märkts upp och sparats.

Vid rivningsarbetena upphittades ett spelkort innanför ett foder i trapphuset. Kortet som säkerligen placerats där vid uppförandet av byggnaden kom tyvärr bort under rivningsarbetet (undertecknad har inte sett kortet).

Exteriört

Granitsockelns översta rad demonterades för återuppbyggnad.

Fasadteglet märktes upp i väderstreck samt i större sektioner, dvs ej varje enskild sten. Koppstenarna sågades av på mitten för att underlätta rivningsarbetet (det var ju endast fasaden och inte stommen som man ville spara). Teglet i fönster- och dörröverstyckena märktes upp innan de demonterades.

Fasadutsmyckning av vitputsade profileringar mot takfot och ovan fönsteromfattningar visade sig bestå av putsade, slagna formtegel. Med hjälp av profilkam togs profilerna vilka dokumenterades. Ur profileringarna sågades även utsnitt vilka märktes upp och sparades. Urverk i östra fasaden sparades. De två putsade skyltarna med texterna Tomteboda samt tre kilometer från Stockholm fotograferades och ritades av för att underlätta en rekonstruktion.

Fönsterkarmar- och bågar märktes upp och sparades.

Takutsprång med profilerade tassar och lövsågerier gick ej att demontera i schok såsom var planerat. Istället märktes delarna upp innan demontering.

Den sentida takplåten sparades inte.

Tomas Englund, Rivcenter i Sverige AB kalkerar av murad skylt på västra fasaden före rivningen. Bildbeteckning: lp200514-92. Foto: Kersti Lilja 2006.

Rivning och dokumentation av stationsbyggnaden. Bilden tagen från nordost. Bildbeteckning: lp200514-93. Foto: Kersti Lilja 2006.

Stationshusets stomme efter demontering av byggnadsdelar och fasadtegel. Bilden är tagen från nordväst. Bildbeteckning: lp200514-94.

Foto: Kersti Lilja 2006.

Att tänka på vid framtida återuppförande av stationshuset

Vid framtida återuppbyggnad av stationshuset är det viktigt att återskapa murverkets rundfogar.